

Orbán Ottó, Károlyi Amy, Kárpáty Csilla, Majtényi Zoltán, Rab Zsuzsa, Timár György, Garai Gábor, Somlyó György és nem utolsó sorban Nagy László. Talán nem tévedünk, ha a szakirodalom tanulmányozása után úgy látjuk, hogy egyik fordító munkáját sem méltatta olyan nagy elismeréssel a kritika, mint Nagy László *Siratóénekét*, vagy románc-fordításait.

Kosztolányi Dezső a műfordítást a zsákban futás nehézségeihez hasonlította egy helyen, Nagy László szerint azonban ez a párhuzam a rossz műfordításra illik. A Lorcát fordító iszkázi költő magasztosabb formában, inkább bajvívásként élte meg a küzdelmet.⁴³

Nagy László költő volt. Nem akart műfordító lenni, de azzá lett tehetségének, világlátásának, emberi és művészi érzékenységének, és mindenekelőtt költői *duendéjének* köszönhetően. Hálásak lehetünk érte nemcsak mi, hanem azok a nemzetek is, akiknek lírájával Nagy fordításai révén megismerkedhetnek a magyar olvasók.

1 Az életművet átfogó gyűjtemény 1975-ben eredetileg négy kötetben látott napvilágot a Magvető Kiadónál, majd ugyanitt 1978-ban, 1981-ben és 1987-ben újra kiadták a teljes anyagot háromkötetesre sűrítve (a '75-ös kiadás negyedik kötete – a délszláv, az albán, a magyarországi cigány és a keleti-finnugor népköltészet – a későbbi kiadások III. kötetében kapott helyet). János Zoltán gondos szerkesztésében, frissítésekkel és korrekciókkal 2004-ben jelent meg utoljára a *Versek és versfordítások* a Holnap Kiadó gondozásában.

2 Nagy László: *Versek és versfordítások*, II, Budapest, Holnap Kiadó, 2004, 597.

3 Népköltészeti fordításai már önmagukban is életmű-terjedelműek: a bolgár után a délszláv, az albán, a magyarországi cigány, a vogul, az udmurt, a nyenyec, a csuvas, a spanyol, a román, a lengyel népköltészetből ültetett át közel ezer oldalt nyelvünkre.

4 Nagy László: *Adok nektek aranyvesszőt*, Budapest, Holnap Kiadó, 2011, 44, 123, 126.

5 Bolgár fordításából hazatérte után csak két évvel jelent meg kötet, *Szabályk és citerák* címmel (Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1953).

6 Csoóri Sándor: *Darázs király. Nagy László műfordításai = Tenger és diólevél. Összegyűjtött esszék, naplók, beszédek 1961–1994*, I, Budapest, Püski Kiadó, 1994, 431.

7 Zelk Zoltán hívására Nagy László 1953-tól a *Kisdobos* szerkesztőségében dolgozott, azonban 1957-ben a gyermekjóság megszűnt, így a fordítás vált a költő legfontosabb megélhetési forrásává.

8 Nagy László: *Versek...*, i. m., 597.

9 Nagy László: *Adok...*, i. m., 126.

10 Nagy László: *Versek...*, i. m., 597.

11 *Uo.*, 598.

12 Először a *Darázs király* (Budapest, Magvető, 1968) kötet adott átfogó képet Nagy László spanyol fordításairól, ám ebben a gyűjteményben a perui César Vallejo öt verse még nem szerepelt.

13 Nagy László fordításának megjelenéséig (*Federico García Lorca válogatott művei*, Budapest, Európa Kiadó, 1963) valóban nem vált túlságosan ismert könyvvé a 18 románcot tartalmazó ciklus. Nagy fordításai kerültek be már Lorca *Összes művei* közé is (Helikon, 1967), majd García Lorca halálának negyvenedik évfordulójára Picasso illusztrációival a kötet önállóan is napvilágot látott.

14 Az 1935-ben megjelent Lorca-kötemény egy híres andalúz torreador halálára íródott, azonban a költő egy évvel későbbi halála után a *Siratóének* szimbolikusan García Lorcát búcsúztató szomorú elégiává is vált. A kettős sirató a magyar irodalomban még egy jelentősárral bővült a fordító, Nagy László 1978-ban bekövetkezett halálakor.

15 Tolnai Gábor: *Utazás a siratóénekekkel*, Új Írás, 1978. május, 20–25, 21.

16 *Uo.*, 24.

17 Bóka László: *Egy műfordítás margójára = Válogatott tanulmányok*, Budapest, Gondolat, 1966, 1436.

18 Nagy László: *Versek...*, i. m., 597.

19 János Zoltán több tanulmányában és kötetében is részletesen bemutatja ezeket a párhuzamokat (János Zoltán: *Immár a vére árad énekelve. Párhuzamok és érintkezések Federico García Lorca és Nagy László költészetében*, Nagyvilág, 2006, június, 551–562; János Zoltán: *Siratlak délceg fenség. Federico García Lorca és a spanyol világ Nagy László műfordításai*, Hittel, 2006. július, 111–120; János Zoltán: *Mint egy egő kard lakik bennem. Federico García Lorca arcképe Nagy László műveiben = Új Hegyvidék*, 2006. ősz, 33–37; János Zoltán: *La acogida de Federico García Lorca en Hungría*, Universidad de Almería, 2007.)

20 Csoóri Sándor: i. m., 432.

21 *Uo.*, 430.

22 Nagy László: *Versek...*, i. m., 597.

23 GARCÍA LORCA, Federico: *A duende*, ford. ANDRÁS László = *Federico García Lorca válogatott írásai*, Budapest, Európa, 1963, 727–728.

24 ÁGH István: *„Üdvözítő emlékek” = Égi és földi virágzás tükre. Kortársak Nagy Lászlóról*, vál., szerk. BALOGH Ferencné, Veszprém, Horizont Közművelődési Kiskönyvtár, 17.

25 Nagy László: *Adok...*, i. m., 107.

26 JÁNOSI Zoltán: *Immár...*, i. m., 553.

27 JÁNOSI Zoltán: *Siratlak...*, i. m., 114.

28 TAKÁCS Zsuzsa: *Nagy László Lorca-fordításainak poétikai megközelítése = Filológiai Közlöny*, 2–3, 1982, 244.

29 JÁNOSI Zoltán: *Siratlak...*, i. m., 116.

30 TAKÁCS Zsuzsa: *Nagy László...*, i. m., 244.

31 *Uo.*, 224–228; 244.

32 *Uo.*, 241.

33 Nagy László: *Adok...*, i. m., 108.

34 *Uo.*

35 TAKÁCS Zsuzsa: *Nagy László...*, i. m., 224.

36 TAKÁCS Zsuzsa: *Federico García Lorca = 88 híres vers a világirodalomból*, Budapest, Móra, 1994, 511–512.

37 TAKÁCS Zsuzsa: *Nagy László...*, i. m., 224.

38 *Uo.*, 227.

39 Tolnai Gábor: *Federico García Lorca. Modern Filológiai Füzetek 5*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968, 44.

40 *Havon delelő szívárvány. In memoriam Nagy László*, szerk. GÖRÖMBEI András, Dunaszerdahely, Nap Kiadó, 71.

41 Nagy László: *Krónika-töredék. Nagy László naplója 1975. február 14-től 1978. január 29-ig*, Budapest, Helikon.

42 E. Fehér Pál interjúja Nagy Lászlóval = *Népszabadság*, 1977. december 25.

43 Nagy László: *Adok...*, i. m., 108; 123.

Federico García Lorca SIRATÓÉNEK IGNACIO SÁNCHEZ MEJÍAS TORREÁDOR FÖLÖTT

1 ÖKLELTETÉSE ÉS HALÁLA

Délután öt órakor.
Pontosan délután öt óra volt.
A fehér gyolcslepedőt gyermek hozta
délután öt órakor.
Gyékénykosárban már ott állt a méz is
délután öt órakor.
Aztán halál – a halál létezett csak
délután öt órakor.

És szél támadt, a vattát elsodorta
délután öt órakor.
A nikkelt, kristályt kiverte a rozsdá
délután öt órakor.
Galamb és leopárd, ím, összecsapnak
délután öt órakor.
Egy comb tusakszik báva bikaszarvval

délután öt órakor.
Az utcasarkon csend-csoportok állnak
délután öt órakor.
És áll a bika győztes szívvel, árván,
délután öt órakor.
Arzénharangok rengenek a füstben
délután öt órakor.
Mikor a hó-verejték kiütötte
délután öt órakor.
Mikor a jód az arénát bevette
délután öt órakor.
Halál rakott tojásokat a sebbe,
délután öt órakor.
Délután öt órakor.
Pontosan délután öt órakor.

Pablo Picasso illusztrációja Federico García Lorca *Siratóének* Ignacio Sánchez Mejías torreador fölött című verséhez (Federico García Lorca – Pablo Picasso: *Chant Funèbre pour Ignacio Sánchez Mejías*, 1976)

Keréken járó koporsó az ágya
délután öt órákor.
Sikoltanak fülébe csontok, sípok
délután öt órákor.
Már fújt a bika, ott bömbölt előtte
délután öt órákor.
A fal haláltusától szivárványos
délután öt órákor.
És útban már az üszkösödés, bomlás
délután öt órákor.
Lágyéka zöldjén kinyílt liliom-fej
délután öt órákor.
Sebei izzó, vérző égitetek
délután öt órákor.
A tumultus az ablakot benyomta
délután öt órákor.
Délután öt órákor.
Ó, délutáni iszonyú öt óra!
És minden órán: délután öt óra!
És árnyékban is: délután öt óra.

2 A KIONTOTT VÉR

Nem akarom látni!

Szólj a holdra, süssön már ki,
jöjjön, Ignacio vérét
a porondon beszítálni.

Nem akarom látni!

Tárul a hold, gőzölögnek
felhők lankadt lovacskaí,
álomi arénán fűzek
hajlanak le a korlátig.

Nem akarom látni!
Emlék perzsel, szóljon bárki:
függönyözze el parányi
virágaival a jázmin!

Nem akarom látni!

Tehene a vén világnak
sírva a porondra áll ki,
végignyal egy véres arcot,
busa nyelve izzó kármin.
Ím, Guisando sziklaköböl
s halálból vésett bikái
bömbölnek mint két évszázad,
fáj nekik a földben állni.

Nem.

Nem akarom látni!

Ignacio vállán halál,
járja lépcsők garmadait,
hajnalt keres, nem találja,
vak éjszaka öble ásít.
Keresi kemény arcélét,
álomkép lett – szertemálik,
keresi szép testét – s vére
kitárulva rávilágít.
Ne úzzetek vérét látni!
Végignézni vérszivárvány

suhogását lankadásig,
grádicsokra, páholyokra
sütő pírija mint cikázik,
miként sajog bőrön, posztón
s lármás sokadalmat lázít!
Ki mondta, hogy kihajoljak!
Ne úzzetek vérét látni!

Mikor támadták a szarvak,
tárva várták pupillái.
Szörnyű anyák ágaskodtak,
szörnyen vágytak oda látni!
S támadt rejtelmes fuvallat,
szívták barmok fulladásig
s bőgtek mennyei mezőkre,
föl a kapitány-bikáig.
Nem látsz férfit Sevillában
virtussal ki így elámít,
nincs ragyogóbb kard e karnál,
tisztább szívre nem találsz itt.

Oroszlánok erejével
ereje csodásan játszik.
S mint a remek márványtorzó:
hordja a szellem csodáit.
Ragyogó andaluz Róma,
aranyod fején világít,
ékes nárdus-mosolyában
báj, okosság fölvirágozik.
Ó, remekszép torreador!
Ó, hegyek közt óriási!
Ó, kalászt becéző lelke!
Ó, sarkantyús ércbokái!
Ó, a harmatgyöngyház gyengéd!
Ó, a vásárban királyi!
Ó, szörnyű: verik a végzet
végső gyászbanderillái!

Immár elpihent örökre.
Rajta moha s fű cikázik.
Bontogatják biztos ujjak.
Koponyájából virág nyílt.

Immár a vére árad énekelve,
lapályra, rétre, – rétek bús gulyát
hökkenti, szaru-villák között siklik,
a tejködökből riadtan kiválik,
hullámszik, bukdos, csülkőkön, patákon
e mérhetetlen sötét vér-kanális,
hogy fenn, a csillag-Guadalquivir mellett
vértó legyen, tükör és viharzás is.

Ó, fehér fal, Spanyolország!
Ó, kín fekete bikái!
Ó, Ignacio kemény vére,
csalogany-artériái!
Nem.

Nem akarom látni!

Mert nincs kehely, hogy vére beleférne,
nincs fecskeszáj, hogy forrását inná ki,
nincs zúzvara, hogy csillaggá fagyassza,
nincs dal s liliom buzgását elállni,
nincs kristály s színezüst, hogy beborítsa.
Nem.

Nem akarom látni!

A TESTE ITT VAN

A sírkő: homlok. Rajta az álmok nyöszörögnek.
Kanyargó víz itt nincs, és nincs dérmarta cédrus.
A sírkő: váll. Egy zordon világot, időt vonszol,
könnnyfákkal, szalagokkal, bolygókkal ékesítve.

Ijedt esőket láttam, futottak tárt habokhoz,
föltartott gyenge karral rebegett mind az égre,
nehogy magához rántsa a horgas, rideg sírkő,
mert minden porcot szétlök, de vért nem vesz magába.

A kő befogad magvat, fondor ködöket, nyirkot,
pacsirták csipkevázát, homályfarkasok csontját,
s nem tár ki hangot, lángot, de tár sivár arénát,
csak új és új arénát, örök palánkok nélkül.

Ignacio, a délceg, itt fekszik, kiterítve.
Már vége. Mi történik? Ó, nézzetek a testre:
halál kente be kénnel, a fejét kicserélte
fekete bikafejre: minotaurusz-fejre!

Már vége. Már a száján az esőlé beárad.
Behorpadt mellét kergén a levegő elhagyja.
A hó-könnnyekben fürdő Szerelem íme árva,
üzekvő barmok tornyán kuporog, úgy melegszik.

Mi az, ti mit beszéltek? A csend bűzhödve nyugszik.
Egy bomló, omló testet látunk itt színről színre.
Remekül tiszta forma, tegnap még csalogányos,
ma rontva elborítják éktelen lukak, rések.

Ki gyűri szemfedőjét? Nem igaz, amit mormol.
Sarokban siratóját ne óbégassa senki,
riasztani a sátánt a sarkantyú se csöngjön.
Itt nem akarok mást, csak kitarult szemmel nézni,
úgy látni ezt a testet, hogy él és nincs nyugalma!

Lássam a keménytoroku férfiakat itt körben,
akik csikót betörnek, vizeket zaboláznak,
akik ha énekelnek, egész csontvázuk zeng-bong,
mert szájukban temérdek szikla és dörgő csillag!

Körötte látnám őket, a kő előtt karéjban,
seregestől e drága szakadt-gyeplőjü testnél.
Akarom: igazítsák a kivezető útra
e kapitányt, kit gúzsba kötött, befont a végzet.

Tanítsanak meg engem folyóvíz-áradású,
báránnykődökben zúgó mélységes siratóra,
hogy elsodorja innen Ignaciót, ne hallja
a bikák bömbölését, ideges fújtatását.

A hold-arénán vesszen, a hold üsző-szemébe,
a mozdulatlan, báva, kislányos ámulásba,
az éjszakába vesszen, halak közé a csöndbe,
fehér bozótként rezgő tünemény füstbe vesszen!

Nem engedem, hogy arcát kendővel beterítsék,
hadd szokja a hurcolt, hozzácsatolt halát is.
Ignacio, hát menj el! Ne halld a páras bőgést,
alúdj, repülj és nyughass! Ó, a tenger is meghal!

A LELKE TÁVOL

Bikák és fügefák már nem ismernek,
sem házad lovai s a pici hangyák.
A délután s a gyermek nem ismernek,
mert meghaltál, mert elmentél örökre.

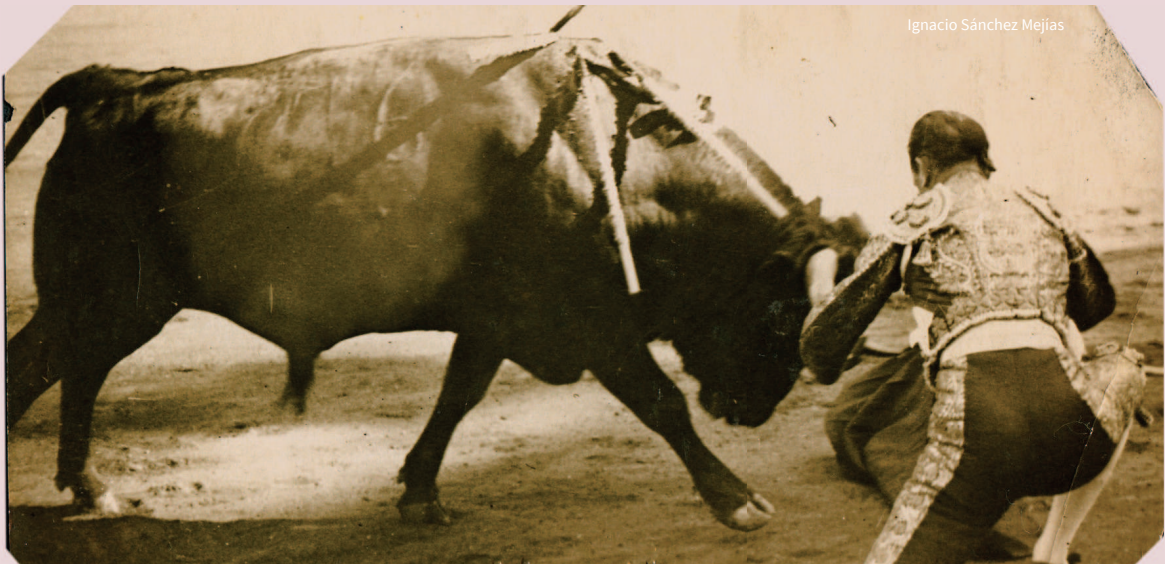
A sírkő vállalai már nem ismernek,
sem a fekete selymek, ahol bomlasz.
Elnémult emlékeid nem ismernek,
mert meghaltál, mert elmentél örökre.

Majd jön az ősz csigákkal és homállyal,
a köd fürtjeit préselő hegyekkel,
de szemed fényét nem keresi senki,
mert meghaltál, mert elmentél örökre.

Mert meghaltál, mert elmentél örökre,
mint minden halandó, ki földbe tér meg,
mint minden halott, akit elfelednek,
akár a kutyát, ha döngertbe dobták!

Nem ismer téged senki. Nem. De én dalollak.
Derítem glóriába arcéled gráciáját.
Tudásod érettségét dalommal dicsőítem,
mert ábrándod halál volt, a halál szájaíze,
s vitéztlő vígságodra köddel vonult a bánat.

Soká születik párja – tán sohse jön világra
ily andalúz, ily tiszta, kalandokban ily gazdag.
Elcsukló szavaimmal siratlak délceg fenség,
s a gyászos szél örökké reszket az olajfák közt.

Ignacio Sánchez Mejías